

Date: 3rd February-2026

**SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHDA TIJORAT BANKLARI
KREDITLARINING ROLINI OSHIRISH VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH
YO‘LLARI**

Izlanuvchi: **Maxmudova D.R.**

“Trastbank” XAB Samarqand BXO Korporativ mijozlar bilan
ishlash bo‘yicha personal menedjer
Ilmiy rahbar: i.f.d., **Karimova A.M.**
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Annotatsiya. Ushbu maqola sanoat korxonalarining iqtisodiyotdagi o‘rni va ularni tijorat banklari orqali moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda kreditlashdagi muammolar — yuqori foiz stavkalari, garov talablari, risklarni baholashdagi yetishmovchilik va axborot almashinuvi masalalari tahlil qilingan. Xorijiy va mahalliy olimlarning tadqiqotlari asosida sanoat korxonalarini uzoq muddatli investitsion kreditlar orqali qo‘llab-quvvatlash iqtisodiy o‘sish va real sektor barqarorligini ta‘minlashda muhim omil ekanligi ko‘rsatib o‘tilgan. Maqolada tijorat banklari resurslarini kengaytirish, davlat kafolatlaridan samarali foydalanish, maxsus kredit mahsulotlarini ishlab chiqish va raqamli bank texnologiyalarini joriy etish orqali sanoat korxonalarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlashni takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: sanoat korxonalari, tijorat banklari, kreditlash, investitsion loyihalar, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, kredit risklari.

Аннотация. Данная статья посвящена роли промышленных предприятий в экономике и механизмам их финансовой поддержки через кредиты коммерческих банков. В работе проанализированы проблемы кредитования — высокие процентные ставки, строгие требования к залогу, недостаточный учет рисков при оценке инвестиционных проектов и недостаточный обмен информацией между банками и предприятиями. На основе исследований зарубежных и отечественных ученых показано, что долгосрочное кредитование промышленных предприятий способствует экономическому росту и стабильности реального сектора. В статье предложены меры по совершенствованию финансовой поддержки: расширение ресурсов коммерческих банков, эффективное использование государственных гарантий, разработка специализированных кредитных продуктов и внедрение цифровых банковских технологий.

Ключевые слова: промышленные предприятия, коммерческие банки, кредитование, инвестиционные проекты, финансовая поддержка, кредитные риски.

Kirish. Bugungi kunda zamonaviy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta‘minlashda sanoat tarmoqlari yetakchi o‘rin egallaydi. Sanoat korxonalari ishlab chiqarish hajmini oshirish, eksport salohiyatini kuchaytirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali milliy iqtisodiyot taraqqiyotiga

Date: 3rd February-2026

bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu jarayonlarda moliyaviy resurslarning mavjudligi, ayniqsa tijorat banklari tomonidan ajratiladigan kredit mablag'lari muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston Respublikasida sanoatni modernizatsiya qilish, ishlab chiqarishni diversifikatsiyalash va yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ulushini oshirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda tijorat banklarining sanoat korxonalarini kreditlashdagi roli tobora ortib bormoqda. Biroq amaliyotda sanoat korxonalarini kredit bilan ta'minlashda qator muammolar mavjud bo'lib, ular kredit resurslaridan samarali foydalanishga to'sqinlik qilmoqda. Shu sababli tijorat banklari orqali sanoat korxonalarini kreditlash mexanizmlarini chuqur tahlil qilish va ularni yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Asosiy qismi. Sanoat korxonalari — bu iqtisodiyotning real sektorida faoliyat yurituvchi, tabiiy yoki sun'iy xom ashyoni qayta ishlash asosida mahsulot ishlab chiqaradigan xo'jalik sub'ektlaridir. Ular ishlab chiqarish jarayoni orqali moddiy ne'matlar yaratib, aholi ehtiyojlarini qondirish va milliy iqtisodiyot rivojiga hissa qo'shadi. Sanoat korxonalari faoliyati ishlab chiqarish vositalari, mehnat resurslari, texnologiyalar va moliyaviy mablag'larni o'zaro bog'liq holda qo'llashga asoslanadi. Ushbu korxonalarda yaratilgan mahsulotlar ichki bozorni to'ldirish, import o'rnini bosish hamda eksport salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tijorat banklari tomonidan ajratiladigan kreditlar sanoat korxonalari uchun asosiy moliyaviy manbalardan biri hisoblanadi. Kredit mablag'lari ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, asosiy fondlarni yangilash, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va aylanma mablag'larni to'ldirish imkonini beradi.

Amaliyotda sanoat korxonalariga qisqa, o'rta va uzoq muddatli kreditlar taqdim etiladi. Uzoq muddatli kreditlar, ayniqsa, investitsion loyihalarni moliyalashtirishda muhim ahamiyatga ega. Biroq banklarning resurs bazasi cheklanganligi sababli bunday kreditlarning ulushi yetarli darajada emas.

Sanoat korxonalarini moliyaviy-kredit orqali qo'llab-quvvatlash masalalari iqtisodiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Xorijiy iqtisodchi olimlar tomonidan bank kreditlarining iqtisodiy o'sishga ta'siri nazariy jihatdan asoslab berilgan. Jumladan, J.Shumpeter bank kreditlarini innovatsion rivojlanishning muhim omili sifatida baholagan bo'lsa, J.M.Keyns kreditlash mexanizmlarini investitsion faollikni oshiruvchi vosita sifatida ko'rsatib o'tgan.⁷

MDH mamlakatlari olimlarining ilmiy tadqiqotlarida tijorat banklarining real sektorni, xususan sanoat korxonalarini moliyalashtirishdagi o'rni keng tahlil qilingan. Jumladan, O.I. Lavrushin o'z tadqiqotlarida tijorat banklari kreditlari real sektor rivojining asosiy moliyaviy manbai ekanini ta'kidlab, uzoq muddatli kreditlash ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va investitsion faollikni oshirishda muhim ahamiyat kasb etishini asoslab bergan⁸. E.F. Jukov bank kredit siyosatini shakllantirish jarayonida risklarni samarali boshqarish mexanizmlarini joriy etish zarurligini qayd etib, sanoat korxonalarini

⁷ Keynes, J.M. The General Theory of Employment, Interest and Money. – London: Macmillan, 1936. – 431 p.

⁸ Лаврушин О.И. Банковское дело: учебник. – М.: КНОРУС, 2020. – 640 с.

Date: 3rd February-2026

kreditlashda moliyaviy barqarorlikka erishish aynan uzoq muddatli moliyalashtirish bilan chambarchas bog‘liq ekanini ko‘rsatib o‘tgan.⁹

Shuningdek, M.I. Tixonov va V.M. Usoskinlarning ilmiy ishlarida tijorat banklarining kredit portfelini diversifikatsiya qilish, sanoat tarmoqlarini ustuvor yo‘nalish sifatida moliyalashtirish hamda kredit risklarini kamaytirish masalalari atroflicha yoritilgan. Ushbu olimlarning fikricha, sanoat korxonalariga yo‘naltirilgan investitsion kreditlar iqtisodiy o‘sish va makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlovchi muhim omil hisoblanadi¹⁰.

Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda ham bank tizimini rivojlantirish va sanoat tarmoqlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash masalalariga alohida e‘tibor qaratilgan. Jumladan, A.V. Vahobov bank tizimining iqtisodiyot real sektori bilan uzviy bog‘liqligini asoslab, sanoat korxonalarini kreditlash hajmini oshirish investitsion muhitni yaxshilashga xizmat qilishini ta‘kidlagan¹¹. Sh.Z. Abdullayev o‘z tadqiqotlarida investitsion kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish orqali sanoat ishlab chiqarishining barqaror rivojlanishini ta‘minlash mumkinligini ilmiy jihatdan asoslab bergan.¹²

Sanoat korxonalarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlashda tijorat banklari orqali kreditlash iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirishda muhim rol o‘ynasa-da, amaliyotda bir qator muammolar uchrab turadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ushbu muammolar asosan quyidagi yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi:

- **kredit foiz stavkalarining yuqoriligi;**
- **garov ta‘minotiga qo‘yiladigan talablarning qat‘iyligi;**
- **investitsion loyihalarni baholashda risklarni to‘liq hisobga olmaslik;**
- **axborot almashinuvi yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmaganligi.**

Qo‘yida ularni batafsil yoritib chiqamiz.

1. **Kredit foiz stavkalarining yuqoriligi.** Ko‘plab sanoat korxonalari uchun bank kreditlari bo‘yicha foiz stavkalari yuqori bo‘lib, bu ularning moliyaviy barqarorligiga salbiy ta‘sir qiladi. Natijada, korxonalar mavjud loyihalarni moliyalashtirishni cheklashga majbur bo‘ladi, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish yoki investitsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyati kamayadi.

2. **Garov ta‘minotiga qo‘yiladigan talablarning qat‘iyligi.** Banklar ko‘pincha kredit ajratishda garov sifatida katta qiymatli aktivlarni talab qiladi. Sanoat korxonalari esa ko‘pincha bu talablarga javob bera olmaydi, ayniqsa kichik va o‘rta biznes subyektlari. Bu esa ular uchun kredit olish imkoniyatini cheklaydi va investitsion faollikni pasaytiradi.

3. **Investitsion loyihalarni baholashda risklarni to‘liq hisobga olmaslik.** Ba‘zi hollarda banklar investitsion loyihalarni baholashda sanoat korxonalarining texnologik imkoniyatlari, bozor sharoiti va makroiqtisodiy risklarni yetarli darajada hisobga olmaydi. Bu noto‘g‘ri kredit ajratishga olib keladi va moliyaviy xatarlarni oshiradi.

⁹ Жуков Е.Ф. Деньги, кредит, банки: учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2019. – 560 с.

¹⁰ Усоскин, В.М. Кредитная политика коммерческих банков. – М.: Финансы и статистика, 2018. – 384 с.

¹¹ Вахобов А.В. Банк тизими ва уни ривожлантириш муаммолари. – Т.: Иқтисод-молия, 2021. – 312 б.

¹² Абдуллаев, Ш.З. Инвестицион фаолиятни молиялаштириш. – Т.: Фан, 2020. – 288 б.

Date: 3rd February-2026

4. **Axborot almashinuvi yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi.** Sanoat korxonalari va banklar o'rtasidagi muntazam axborot almashinuvi ko'pincha yetarli emas. Bu korxonalarining moliyaviy holati, ishlab chiqarish rejasi va investitsion ehtiyojlari to'g'risida banklar to'liq ma'lumotga ega bo'lmasligiga sabab bo'ladi. Natijada, kredit ajratish jarayoni uzoq va murakkab bo'lib qoladi.

Mazkur muammolar natijasida sanoat korxonalari kredit resurslariga to'liq ega bo'la olmaydi, ishlab chiqarish hajmi va investitsion faollik pasayadi, iqtisodiyotning real sektori rivojlanishi sekinlashadi. Shu bois, tijorat banklari va davlat o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, kredit risklarini samarali boshqarish mexanizmlarini joriy etish va zamonaviy bank mahsulotlari hamda raqamli kreditlash instrumentlarini rivojlantirish zarurdir.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, tijorat banklari tomonidan sanoat korxonalarini kredit orqali qo'llab-quvvatlash iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish orqali sanoat tarmoqlarining investitsion jozibadorligini oshirish va ularning raqobatbardoshligini kuchaytirish mumkin.

Sanoat korxonalarini kreditlashni yanada rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- tijorat banklarining uzoq muddatli moliyaviy resurslarini kengaytirish;
- davlat kafolatlari va subsidiyalaridan samarali foydalanish;
- sanoat tarmoqlari uchun maxsus kredit mahsulotlarini ishlab chiqish;
- kreditlash jarayonlarida raqamli bank texnologiyalarini keng joriy etish;
- loyihaviy moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish.

Ushbu choralar sanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligini oshirishga hamda real sektorni kreditlash hajmini kengaytirishga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqot natijalari tijorat banklarining kredit siyosatini shakllantirishda hamda sanoatni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat dasturlarini ishlab chiqishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЕТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Keynes, J.M. The General Theory of Employment, Interest and Money. – London: Macmillan, 1936. – 431 p.
2. Лаврушин О.И. Банковское дело: учебник. – М.: КНОРУС, 2020. – 640 с.
3. Жуков Е.Ф. Деньги, кредит, банки: учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2019. – 560 с.
4. Усоскин, В.М. Кредитная политика коммерческих банков. – М.: Финансы и статистика, 2018. – 384 с.
5. Вахобов А.В. Банк тизими ва уни ривожлантириш муаммолари. – Т.: Иқтисод-молия, 2021. – 312 б.
6. Абдуллаев, Ш.З. Инвестицион фаолиятни молиялаштириш. – Т.: Фан. 2020. – 288 б.